Згадані вище переробки М. П. Старицького лише частина неоригінальної спадщини автора (всього нараховується 21 п'єса, сюжет для яких запозичено із романів, повістей тощо). Та незважаючи на запозиченість сюжетів, інсценізації та переробки є оригінальними засобами відображення національно-ментального світогляду драматурга крізь призму європейської та вітчизняної літератури. П'єси на запозичені сюжети представляють «здебільшого правдиві картини життя, побуту різних прошарків українського суспільства, широко і творчо використано усну народну творчість – пісні, легенди, приказки і прислів'я, – розмовну народну мову, ... цим самим драматичні переробки ... сприяли посиленню реалістичних тенденцій в українській драматургії...» [3, 171].

Список використаних джерел

1. Александров Г. Порівняння як аргумент. «Своє» і «чуже» у п'єсах Михайла Старицького / Г. Александров // Дивослово. – 2005. – № 12. – С. 27-31.
2. Михайло Старицький як творча особистість: зб. праць наукової конференції [«Творча індивідуальність Михайла Старицького в українському культурологічному контексті XIX – XX століть»], (Черкаси, 11 – 12 травня 2010 року). – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2010. – 388 с.
3. Мороз З. П. В боротьбі за реалізм: Дослідження з історії української літератури / З. П. Мороз. – К.: Дніпро, 1966. – 461 с.
4. Старицький М. Оповідання, статті, листи / редкол. Бернштейн М. Д., Комишанченко М. П. та ін. // М. Старицький Твори у восьми томах. – К.: Дніпро, 1965. – Т. 8. – 752 с.

Summary. *This article investigates the dramatic processing M. Starytskyj in relation to works of originals. Considered their artistic parallels, differences and similarities storylines.*

Key words: *drama, borrowed plot, processing, interpretation of the context, interpretation.*

Отримано: 3.09.2012 р.

УДК 821.161.2-1

В. П. Канарська

АНТИЧНИЙ СВІТ У ПОЕЗІЇ ЕММИ АНДІЄВСЬКОЇ

Стаття присвячена поезії Емми Андієвської, зміст якої оприявнюється крізь призму міфічного символічно-алегоричного плану.

Ключові слова: *антична література, античність, міф, художні образи.*

Антична література, з її виразним міфологічним підґрунтям, мала помітний вплив на розвиток української літератури впродовж століть. У новітній літературі це особливо виявило себе у практиці неокласиків М. Зерова, М. Драй-Хмари, М. Рильського, П. Филиповича, Юрія Клена та символістів Я. Савченка, О. Слісаренка, Д. Загули, В. Ярошенка, К. Поліщука та ін. Античні образи та мотиви в українській літературі на межі XX–XXI століття актуалізують загальнолюдську проблематику, «підсвідчують» сучасні колізії, увиразнюють спектр зображально-виражальних засобів. Античними ремінісценціями рясніє поезія Емми Андієвської, котра використовує античні мотиви у двох аспектах: як історичне першоджерело та як матеріал для алегоричного тлумачення («Краєвиди», «Натюрморти», «Портретна галерея», «Античні ремінісцензії»).

Незважаючи на те, що в сучасному літературознавстві існує низка досліджень, де розглядаються окремі аспекти творчості Е. Андієвської, ґрунтовне дослідження античних першоджерел поезії поки що відсутнє.

Засадничою тезою при розгляді питання можуть бути слова Людмили Тарнашинської: «Творчість поета од Бога неможливо осягнути одразу і цілком, то є процес постійного відкриття й відчування народжуваного ним слова. Надто творчість такого складного поета, яким є Емма Андієвська, котра пропонує читачеві прийняти правила її поетичної «гри»: спробувати вийти за рамки стандартизованої буденщини, перевтілитися, подивитись довкола себе за своєрідними «законами» її світобачення, яке, синтезуючи українську фольклорну магію та західний модернізм, робить прорив у виміри фантастичні» [3, 7].

Найбільш уживаними та улюбленими античними образами для Емми Андієвської постали: Єлена, Менелай, Артеміда, Прометей, Атлант, Клітемнестра, Агамемнон, Електра.

Поетеса захоплювалася й історичними персоналіями, зокрема діячами латинської культури «золотого віку». У її оригінальній творчості виділяється образ поета-вигнанця Овідія, здобутки якого мали вагомий вплив на розвиток всього європейського мистецтва. Закономірно, що Е. Андієвська звернулася до постаті римського поета, дотримуючись зваженості та реалістичності оцінок. У поезіях «Овідій» та «Шлях на заслання» авторці вдалося проникнути в суть психологічних переживань ліричного героя. Поетеса віднаходить українські поетичні еквіваленти образної стихії римського поета. У творі «Овідій» бачимо трагедію людини, яка на схилі віку змушена була залишити сім'ю, домівку, друзів. Е. Андієвська зуміла виразно змалювати світ, у який потрапляє її ліричний герой: «...далеко двір, і друзі, й гнівний кесар. / Тут тільки сонце – храми із пилюки. / Тут ані віл, ні приміських насаджень, / Лиш вівці мекають та ще – бугай – корів [1].

Такі художні тропи, як епітети «старі, діряві капці», метафора «як серце – на всі груди – завмира», загострюють увагу реципієнта на зовнішності, а водночас і психологічному стані героя. А вираз філософа «Лічу не дні – повільні оболоки» посилює драматичні переживання Овідія. Атмосфера, зображена у наведених рядках, налаштовує реципієнта на сприйняття трагічних подій у біографії Овідія, сприяє глибшому розумінню психологічного стану ліричного героя, доповнює та увиразнює переживання митця, силоміць вирваного зі свого світу.

Через зорові образи у сонеті «Мінойське» Е. Андієвська змальовує історичну картину падіння Мінойської цивілізації. Відомо, що ця цивілізація бронзового віку, котра існувала (3000–1000 роки до н.е.) на острові Крит, загинула раптово, очевидно через землетрус.

На кораблі залишений матрос,
Біля якого – ледь жива – тварина.
Під воду – капітан і охорона,
Оселі й краєвиди – землетрус [1].

Митець підкреслює могутність сили природи й одночасно безсилля людської цивілізації, яка зникає під покровом води: «Вода всі душі розплела». Цей сонет матеріалізує роздуми поетеси про глобальні проблеми сьогодення. Чи не натякає Андієвська на можливе знищення чи самознищення нашої цивілізації? Переосмислюючи античність, Емма Андієвська тонко відчуває сучасність. Характерний культурологічний пафос Е. Андієвської стимулюється конкретними колізіями нашої доби. У своїх інтерв'ю вона неодноразово наголошує:

– Я ніколи не думала про злиття чогось з чимось чи, скажімо, що є західне, а що українське. Я мушу тільки чітко висловити явище, яке бачу. Інколи воно дуже складно сприймається іншими людьми. Але це зрозуміло: перша реакція на те, чого людина не знає, – відкинути, однак щойно, як вона повертається до цього, то встановлює, що це зовсім не так уже й незбагненно. Мета мого життя – якомога повніше відтворити ту дійсність, яка навколо мене. Її всі бачать, тільки чомусь не помічають... [2].

Чи не найуживанішим у світовій літературі є образ Прометея, який найбільшої своєї популярності набув за добу романтизму як символ непокори та людинолюбства. Усім відомий міф став джерелом і натхненням для народження класичних творів, зокрема вірша Байрона «Прометей», драми П. Б. Шеллі «Визволений Прометей», вірша Огарьова «Прометей», поеми Т. Г. Шевченка «Кавказ» тощо. У психолозізованому сонеті «Малий монолог Прометея» Андієвська заакцентувала такі риси титана: відмова від вищих благ заради інших («я проміняв на скелю всі висоти»), терплячість («біль тільки линва»), безжальність, що приходить через страждання («нема в мені ні жалю, ні надсади»), сила волі та віра («чекають марно, заки я розкисну»). Монолог Прометея в Андієвської радше нагадує сповідь людини, котра приносять себе у жертву заради майбутнього.

Я проміняв на скелю всі висоти.
Увесь Олімп із висоти доричним.
Орел зробив мене – на всю печінку – зрячим.
Щоб без поживи й миті не посидить [1].

Монолог прочитується і як особистісна драма поетеси. Трактування такого монологу може бути різним, але стрижнем залишається вічний образ Прометея.

Культурні і життєві враження Е. Андієвської локалізуються в її «Античних ремінісценціях». У сонетах «Клітемнестра над тілом Агамемнона», «Орест, що чекає на Електру», «Єлена й Менелай на руїнах Трої», є відчуття того, що рівновага макрокосмосу розхитана, а це безпосередньо впливає на стабільність соціуму.

Про порушення міфо-ритуального сценарію життя людини йдеться у сонеті «Клітемнестра над тілом Агамемнона».

Щит у воді, що – дрібно, як полова.
Навколо ями з кров'ю – тінь хирлява.
Ламка поверхня, що – за глибину [1].

Авторка нанизує статичні та динамічні епізоди, поглиблюючи сумну перспективу подій:

Убивство? Підступ? – тільки ночі свіжість [1].

За одним варіантом міфу мотивом злочину було кохання Клітемнестри до Егіста, за другим – помста матері за принесення в жертву дочки Іфігенії, за третім – ревнощі до Касандри, яку Агамемнон привіз із собою. Е. Андієвська не вдається у деталі причини скоєного, вона просто осмислює свій час через іншу культурну реальність античності.

Тема війни та вбивства розкрита у сонеті «Пірр». Монологом античного героя, котрий сповіщає про свою сумнівну перемогу, Андієвська викриває усіх тих, хто хизується військовими здобутками. Несприйняття поетесою політики образи «заліза», «туману», брязкання зброєю, до якої вдаються «липкі комахи», «дозорці нечупарні», зумовлює її емоційно нейтральний або й прохолодний тон. Вона не схильна шукати причини війни, бо добре усвідомлює, що «не за Єлену вся оця війна», а жахом є вона сама та її наслідки. Використовуючи одночасно екзистенційні, християнські, язичницькі коди, поетеса творить сюрреалістичну картину кінця світу:

Та коло вужча, й морок підступає,
І чути хрусткіт стебел під стопою.
Хоч ці – ще невідчіпніші, ніж оси.
І світло мертвим оком позира.
Ще тільки б дочекатися зорі [1].

Трагізм нинішньої доби співзвучний з пафосом давньогрецьких трагедій. Активність художнього сприйняття войовничих героїв (Пірр, Пріям, Гектор) вказує на посилення авторської іронії. У цьому простежується схожість Емми Андієвської із європейськими романтиками. Працюючи над оригінальними творами чи перекладами, Е. Андієвська наштовхує на думку, що поетичні форми давньогрецької та давньоримської літератури стали серйозною складовою новоєвропейського культурного процесу.

Отже, античність для Емми Андієвської – це один із потужних чинників розбудови власного культурного простору. Мисткиня свідомо моделює у своїх поетичних візіях сюрреалістичні ситуації, використовуючи міфологічні сюжети й образи.

Список використаних джерел

1. Андієвська Е. І. Архітектурні ансамблі. / Емма Андієвська. – Віртуальна антологія поезії Нью-Йоркської групи. – режим доступу: http://users.belgacom.net/babowal/andi_12
2. Державин В. Поезія Емми Андієвської / В. Державин // Курєр Кривбасу. – 2004. – №170. – С.78-81.
3. Тарнашинська Л. Емма Андієвська / Людмила Тарнашинська // Літ. Укр. – 24 березня. – 1994.

Summary. *The article is devoted to the poetry of Emma Andiyevska, in which the poet refers to the traditional antique forms and mythopoetic images.*

Keywords: *classical literature, antiquity, myth, image.*

Отримано: 11.09.2012 р.

УДК 821.161.1-1.09

А.В.Кеба

ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ МИР АНДРЕЯ ПЛАТОНОВА: ПРОСТРАНСТВО И ТЕКСТ

Статья вторая. Пространство текста (роман «Чевенгур»)

У статті розглянуто особливості просторової організації роману А. Платонова «Чевенгур». Доводиться, що цей твір є взірцем просторової форми, в якому просторовість виступає специфічною мовою моделювання тексту, певною системою відношень між текстовими елементами, заснованою на заміщенні послідовності у часі одночасністю у просторі.

Ключові слова: *просторовість, простір тексту, просторова форма, некласична художня парадигма, Андрєй Платонов.*

В первой нашей статье, посвященной проблеме пространство и текст в художественном мире А. Платонова[1], рассматривались особенности организации пространства в тексте романа «Чевенгур» (соотношение социально-географического пространства и художественного, парадигма пространственных образов и мотивов, мифологические аспекты хронотопа, деметафоризация пространственных метафор и т.п.). Там же была подчеркнута необходимость методологического разграничения понятий «пространство в тексте» и «пространство текста». В отличие от первого понятия, предполагающего воплощение пространства как некоего образа (дорога, город, дом и